

ÚLOHA NOVINÁŘE OLDŘICHA ŠVESTKY V PŘÍPRAVĚ POLITICKÉHO PROCESU PROTI ROLNÍKU JOSEFU KALVODOVI V ROCE 1948

Jakub Železný

Český komunistický novinář a politik Oldřich Švestka (1922–1983) je znám především kvůli svému působení v deníku Rudé právo, ústředním tiskovém orgánu komunistické strany. V redakci pracoval v letech 1945–1968 a 1975–1983, přičemž mezi roky 1958–1968 a po celé druhé období byl šéfredaktorem listu. Neméně podstatná je i jeho činnost funkcionáře Komunistické strany Československa (KSČ) – byl dlouholetým členem jejího ústředního výboru (ÚV KSČ), od 4. dubna 1968 do 31. srpna 1968 byl dokonce v předsednictvu, tedy nejužším stranickém vedení. Od počátku takzvané normalizace (v jeho případě konkrétně od 11. prosince 1970) až do smrti 8. června 1983 byl členem sekretariátu ÚV KSČ, v období prosinec 1970–říjen 1975 byl zároveň tajemníkem ÚV KSČ. V letech 1969–1971 působil i v Byru ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích¹, kde také krátce vykonával funkci tajemníka.² Ve své novinářské činnosti i politickém působení zastával vždy rigidně nereformní, prosovětské postoje, což potvrdil především v průběhu historických událostí roku 1968 a v následujících letech: je jedním z pěti signatářů takzvaného zvacího dopisu,³ během nočního zasedání předsednictva ÚV KSČ 21. srpna 1968 patřil k menšině, která se stavěla proti formulaci o „porušení mezinárodního práva“ v protiokupačním svolání *Všemu lidu Československé socialistické republiky*,⁴ na přelomu let 1968–1969 založil a dva roky vedl stranický týdeník *Tribuna*, který byl po so-

¹ Šlo o orgán, který měl po federalizaci Československa vytvořit v rámci KSČ protiváhu existující Komunistické straně Slovenska, jako autonomně fungující složce KSČ. Byro ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích mělo odstranit tuto disproporci a řídit stranickou práci v Čechách a na Moravě, zaniklo však v roce 1971 a až v říjnu 1988 na ně navázal výbor pro stranickou práci v České socialistické republice.

² Biografická data Oldřicha Švestky ověřena dle ŠTVERÁK, František: *Schematismus k dějinám Komunistické strany Československa (1921–1992). Základní informace o ústředních orgánech a biografické údaje o vedoucích představitelích strany*. Praha 2010, s. 323 a 417.

³ Více ke zvacímu dopisu JANÁČEK, František – MICHÁLKOVÁ, Marie: *Dokumenty: Příběh zvacího dopisu*. Soudobé dějiny, 1, 1993, s. 87–101.

⁴ Srov. Národní archiv, fond 02/1 (Předsednictvo ÚV KSČ), svazek 79, arch. j. 119, bod 15, vstup vojsk, 54 listů (z toho s. 1–45 A5, s. 46–47 A4, s. 48–49 A5, s. 50–52 A4, s. 53 A5, s. 54 A4), s. 15.

větské invazi několik měsíců jedinou oficiální „antireformní“ tiskovinou,⁵ v roce 1969 byl mezi prvními žurnalisty, kteří podepsali vyjádření loajality novému nejvyššímu představiteli KSČ Gustávu Husákovi v prohlášení *Slovo do vlastních řad*⁶ a od počátku roku 1971 až do znovuvvedení do funkce šéfredaktora Rudého práva jako tajemník ÚV KSČ prakticky řídil chod československých sdělovacích prostředků. Měl tak výrazný podíl na jejich návratu od podpory progresivních sil po dobu Pražského jara k absolutní konformitě vůči normalizační stranické linii.⁷

Přesto jeho osoba nebyla dosud předmětem zvláštního zájmu historiků,⁸ kteří se i v pracích biografického charakteru povětšinou soustřeďují na obecně známější představitele komunistické moci, respektive médií. Pokud je už Švestka zmiňován, pak nejčastěji právě jen v souvislosti s událostmi let 1968–1969, která ale v jeho životopise zaujímají nepochybně klíčovou roli. Zatím téměř neznámou epizodou jeho života je účast na přípravě politicky motivovaného soudního procesu proti rolníku Josefu Kalvodovi z Havlíčkobrodského krátce po únorovém puči v roce 1948. Švestka v té době již pracoval v pražském ústředí deníku Rudé právo, ale ke kauze měl lokální vazbu: ačkoli se narodil na Teplicku a vystudoval obchodní akademii v Lounech, už od konce třicátých let pracoval právě v Havlíčkově Brodě.

Josef Kalvoda (1923–1999) byl prakticky Švestkovým vrstevníkem, pocházel z obce Maleč, jež leží asi 13 kilometrů od města Chotěboř a asi 25 kilometrů od Havlíčkova Brodu. Spolu s otcem Janem hospodařil na rodinném statku a po druhé světové válce se výrazně angažoval v mládežnické organizaci Československé strany lidové (ČSL), jediné tehdy povolené nelevicové strany v rámci existující Národní fronty v českých zemích. Ve svém regionu se vypracoval do funkcí okresního i krajského předsedy organizace mladých lidovců. Pro nekompromisní názory především na rostoucí vliv KSČ, byl ale v rámci ČSL znám i širší stranické veřejnosti, ve styku byl s podobně nala-

⁵ Více ke vzniku Tribuny ŽELEZNÝ, Jakub: *Vznik týdeníku Tribuna jako první legální tiskové platformy antireformních sil v roce 1969*. Sborník Národního muzea v Praze, Řada C – Literární historie, 57, 2012, č. 4, s. 53–57.

⁶ *Slovo do vlastních řad*. Rudé právo, 17. května 1969, s. 2.

⁷ Více o řízení médií Švestkou v tomto období FRŇKA, František: *Kancelář tajemníka ÚV KSČ Oldřicha Švestky*. *Paginae Historiae*, 18, 2010, s. 374–380, resp. Týž: *Kancelář tajemníka ÚV KSČ Oldřicha Švestky (zpráva o fondu)*. In: *Zpravodaj grantového projektu Komunistická strana Československa a bolševismus*, 1, 2008, s. 38–45.

⁸ Autor této studie dokončuje v současné době na Katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci doktorskou dizertační práci s názvem *Oldřich Švestka: Propagandista-Internacionalista-Vlastizrádce*, jednou z jejích kapitol bude i výrazně zkrácená verze této studie.

děny lidoveckými politiky, z nichž nejznámějším byl poslanec a publicista Bohdan Chudoba.

Osobnost Josefa Kalvody do prostředí české historiografie uvedl historik Jan Cholínský. Jeho péčí vyšla část Kalvodovy exilové publicistiky, včetně knihy, obsahující i vzpomínkové texty, sám o Kalvodovi publikoval několik studií a především je autorem rozsáhlé Kalvodovy biografie. Také uspořádal archivní fond Josef Kalvoda, který je uložen v knihovně Libri Prohibiti.⁹ Právě podle Cholínského byl v poválečných letech Josef Kalvoda: „...patrně nejznámějším antikomunistou na Havlíčkobrodsku.“¹⁰ Cholínský také na základě dlouhodobého zkoumání osobnosti Josefa Kalvody a jeho názorů jednoznačně uvádí: „...Kalvoda se nikdy nehlásil k jinému politickému uspořádání státu než k liberální demokracii a k jiné politické doktríně než k sociální nauce římskokatolické církve a z ní vyplývajícimu křesťanskodemokratickému politickému programu.“¹¹ Před únorem 1948 aktivně a velmi razantně vystupoval proti politice ministra zemědělství Júlia Ďuriše, člena KSČ. Ostře se vymezoval i proti směřování Československého svazu mládeže (ČSM), v němž byl okresním předsedou, do područí komunistů. To Kalvodovi vyneslo už v roce 1947 – tedy ještě před únorovým pučem – vyšetřování ze strany Státní bezpečnosti (StB), patřící pod resort vnitra, řízený komunistou Noskem. Justice, spadající naopak pod národně-socialistického ministra Drtinu, měla v této době pořád schopnost zachovat si částečnou procesní autonomii a postupovat relativně nezávisle, což v autobiografii potvrzuje i sám Kalvoda: „U Krajského soudu v Kutné Hoře byli stále ještě soudci „ze staré školy“, a proto trestní oznámení bylo odloženo ad acta. Ve skutečnosti zpráva o trestním oznámení publikovaná v socialistických novinách mi přinesla velkou popularitu a lidé mi na schůzích tleskali ještě před tím, než jsem začal mluvit.“¹²

Jedna – možná domnělá – Kalvodova účast na zemědělské schůzi v Choťboři na podzim 1947 ho ale přivedla do velmi obtížné situace záhy po únorových událostech. Právě v tomto případě sehrál Oldřich Švestka důležitou

⁹ Tento fond je také základem heuristiky této studie, neboť obsahuje kompletní vyšetřovací spis, který si Josef Kalvoda vyžádal po roce 1989 a zanechal jej ve své pozůstalosti, stejně jako v ní budou dále citovány i zmíněné práce Jana Cholínského včetně Kalvodových vlastních memoárů.

¹⁰ CHOLÍNSKÝ, Jan: *Vojáci Kristovi, aréna volá! Sursum Corda! Josef Kalvoda a český protikomunistický odboj v zahraničí*. Paměť a dějiny, 2/2010, s. 94.

¹¹ Týž: *Pravda je akademikovým mečem, protivenství výzvou a příležitostí*. In: ŠTOGROVÁ, Jarmila (ed.): *Josef Kalvoda. Sborník textů z konference pořádané Knihovnou kardinála Berana 18. června 2012 v Třemošné*. Plzeň 2013, s. 99.

¹² KALVODA, Josef: *Z bojů o zítřek III. Historické eseje*. Kladno 1998, s. 165.

úlohu. Už 15. března 1948 byl Kalvoda zatčen Státní bezpečností a kutnohorské státní zastupitelství (nyní již resortně příslušející pod ministerstvo řízené komunistou Čepičkou) sepsalo obžalobu pro přečin rušení obecného míru.

Oldřich Švestka se během vyšetřování stal jedním z klíčových svědků komunistické justice proti Josefu Kalvodovi. Švestka se totiž měl v roli jakéhosi pozorovatele oné schůze na podzim 1947 (její přesné datum nebylo nikde uvedeno) zúčastnit spolu se dvěma dalšími osobami. Jednou z nich byl tajemník havlíčkobrodského krajského akčního výboru Národní fronty Josef Hušek.¹³ Ten 29. dubna 1948 vypověděl: „Loňského roku na podzim bylo mi telefonicky hlášeno z Chotěboře, pravděpodobně ze sekretariátu komunistické strany, že v Chotěboři se chystá ilegální schůze rolníků, kteří mají v úmyslu založit pátou stranu a připravit stávkou rolníků (...). Schůze jsem se súčastnil (sic) spolu s red. Rudého práva Oldřichem Švestkou z Prahy. Mluvil několik řečníků, mezi nimi i obviněný. Obviněný mluvil asi v tomto smyslu: Nespokojenost mezi sedláky se rozmáhá. Je třeba od slov přistoupiti k činům. Musíme navázati spojení s jinými kraji (...). Musíme se všichni v jeden den sjetí do Prahy a udělati tam pořádek.“¹⁴

Poněkud absurdně může znít označení schůze, která se konala ještě před Únorem, za „nelegální“. Hušek ji ale tak jistě vnímal vzhledem ke svému názorovému zakotvení, a navíc jeho výrok byl pronesen až po únorovém puči a autor jej tak podvědomě jistě vztahoval na v danou chvíli existující společenský a politický status quo. Kromě toho ale platí, že pokud by na oné schůzi měla například vzniknout nová (agrární) politická strana, bylo by to v rozporu i s předúnorovými zákony, povolujícími v českých zemích jen 4 strany. I tak lze hovořit o zjevné retroaktivitě této kauzy – Kalvoda byl v okamžiku existence totalitního režimu žalován za čin, který měl spáchat v okamžiku neexistence totalitního režimu, tedy v době kdy (i při vědomí specifických podmínek, panujících v takzvané třetí republice 1945–1948) ještě existovala názorová pluralita a pouhá veřejná kritika politických činitelů nemohla být shledávána právně závadnou. To ale zjevně pro vyšetřovací orgány v roce 1948 už nepředstavovalo žádnou překážku. Navíc Kalvoda byl žalován ještě

¹³ Podle zjištění historiků Pavlína Formánkové (Kourové) a Petra Koury byl Josef Hušek velmi aktivní i v přípravě propagandistické kampaně provávající proces s Miladou Horákovou v roce 1950, a to z titulu funkce náměstka ministra informací, již zastával v letech 1949–1951, sám byl ale později také krátce vězněn, srov. FORMÁNKOVÁ, Pavlína – KOURA, Petr: *Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provávající proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha 2009, s. 195.

¹⁴ Libri Prohibiti, fond Josef Kalvoda, svazek Veřejná politická činnost Československo, podsvazek Perzekuce v Československu, arch. j. 1/1.6 Dokumenty o zatčení a po zatčení Josefa Kalvody 1948, složka Výsledky svědků: Výpověď svědka Josefa Huška, taj. kraj. akčního výboru nár. fronty z Havl. Brodu, 1 list A4 (pouze originál), s. 1.

podle zákona 50/1923, tedy Zákona na ochranu republiky, který měl paradoxně chránit demokratický charakter první, masarykovské republiky. Zákon podobného názvu, jen s akcentováním adjektiva „lidově demokratické“, tedy zákon 231/1948 – Zákon na ochranu lidově demokratické republiky – byl přijat až 6. října 1948 a následně se stal jednou z hlavních právních norem užívaných při politických procesech čtyřicátých a padesátých let.¹⁵

Z Huškových slov ve výpovědi se ale bohužel nedozvídáme nic o důvodech, pro které měl být na místě oné schůze přítomen i Oldřich Švestka. Hušek nespécifikuje, zda Švestku na akci přizval on, nebo jaký jiný byl impuls pro účast mladého redaktora pražského Rudého práva na lokální akci zemědělců. Není to zjevné ani z výpovědi dalšího svědka Jana Hladíka, vyslychaného 12. května 1948. Ten v prohlášení pro příslušníky StB Švestku vůbec nejmenuje, jako jediný z této trojice ale – byť neurčitě – uvádí přibližnou dobu, kdy se shromáždění mělo konat („Poslední projev Josefa Kalvody vyslechl jsem myslím v měsíci listopadu 1947, přesný čas si nepamatuji, v Hospodářské záložně v Chotěboři, kde se konala schůze t. zv. (sic) přípravného výboru stávkového.“¹⁶), přičemž ona nejednoznačnost v časovém určení se později ukáže jako jeden z důležitých bodů Kalvodovy obhajoby.

Ani sám Švestka neosvětluje účel své návštěvy na setkání rolníků v Chotěboři, i on ale zmiňuje Josefa Huška, přímo uvádí: „...navštívil jsem spolu s Josefem Huškem, tajemníkem z Havl. Brodu schůzi bývalých agrárníků z chotěbořska (sic)...“¹⁷ Pokud Hušek i Švestka explicitně hovoří o společné návštěvě této akce, dá se usoudit, že na účasti byli právě oni dva předem domluveni. Vzhledem k tomu, že Švestka v předchozích letech v Havlíčkově Brodě působil, je možno předpokládat, že se s Huškem (zdejšími tajemníkem národní fronty) znali. Lze tudíž dovodit, že mohl být Huškem osloven, aby jako v tu chvíli již pražský novinář, ale znalý místních poměrů, přijel a o události případně referoval, navíc si Hušek jistě byl vědom zřetelné Švestkovy komunistické orientace. Je to ale předpoklad, který nelze jednoznačně ověřit.

¹⁵ Jeho číslo také dalo jméno první československé organizaci politických vězňů (K 231) z roku 1968.

¹⁶ Libri Prohibiti, fond Josef Kalvoda, svazek Veřejná politická činnost Československo, podsvazek Perzekuce v Československu, arch. j. 1/1.6 Dokumenty o zatčení a po zatčení Josefa Kalvody 1948, složka Výsledky svědků: Záznam o výpovědi sepsaný dne 12. 5. 1948 v Chotěboři ve věci rušení obec. míru Josefem Kalvodou, rolníkem z Malce, se svědkem Janem Hladíkem, nar. 10. 8. 1917. (sic) v Rozsochatci atd., tři listy A4 (jeden list originál, dva listy kopie), s. 1.

¹⁷ Libri Prohibiti, fond Josef Kalvoda, svazek Veřejná politická činnost Československo, podsvazek Perzekuce v Československu, arch. j. 1/1.6 Dokumenty o zatčení a po zatčení Josefa Kalvody 1948, složka Výsledky svědků: SNB Záznam o výpovědi svědka Oldřicha Švestky, redaktora, nar. Dne 24, (sic) 3. 1922, Cukmantl, okr. Teplice-Sanov atd., 2 listy A4 (1 list originál, 1 list kopie), s. 1.

Na druhou stranu je pravda, že Švestka se v té době, tedy na podzim 1947, v Rudém právu věnoval intenzivně právě zemědělské tematice.¹⁸

Samotná Švestkova výpověď není datována, ale pravděpodobně byla učiněna v témže období jako Huškova (29. dubna 1948), respektive Hladíkova (12. května 1948). Ve srovnání s jejich prohlášeními je ale Švestka konkrétnější, ideologicky vyhraněnější a jeho svědectví má místy výrazně denunciační charakter: „Po provokačních řečech několika lidí, většinou statkářů, jejichž (sic) jména mohla by být dodatečně zjištěna, ujal se slova bývalý tajemník lidové strany Josef Kalvoda, jež (sic) ve své řeči vyzýval rolníky k tomu, aby s (sic) se sdružili a připravili akci proti vládě Klementa Gottwalda. Přitom povzbuzoval přítomné zemědělce tím, že jmenoval řadu krajů, v nichž prý se zemědělci připravují ke stávce a k otevřeným akcím proti nynějšímu režimu. Ve svém projevu vyhrožoval také tažením na Prahu. Josef Kalvoda ve své řeči také vyzýval, aby si rolníci vybudovali nový Jednotný svaz českých zemědělců, který bude jejich zbraní proti vládě Klementa Gottwalda a proti mi. (sic) J. Ďurišovi.“¹⁹ Švestka ve výpovědi dále sděluje jméno dalšího řečníka na této schůzi a i z toho je zřejmé, že s lokální situací i důležitými místními osobami byl dobře obeznámen: „V této schůzi promluvil také velkostatkář ing. Kafka, který hrál již neblahou úlohu při procesu s kolaborantem ing. Horčíčkou a tento velkostatkář popouzel rolníky proti politice min. J. Ďuriše, kterého urážel a snažil se ve svém projevu důvěru rolníků v min. Ďuriše podlomiti.“²⁰ U dalšího neidentifikovaného účastníka nabízí Švestka iniciativně, že bezpečnosti jeho totožnost sám zjistí a sdělí: „Dále na schůzi promluvil statkář z Běstvíny u Chotěboře, jehož jméno bych mohl dodatečně zjistit a sdělit, který si počínal podobně, jako ing. Kafka.“²¹

Důležitost výpovědi Švestky, Huška a Hladíka (a jejich nebezpečnost pro Kalvodu) prokazuje fakt, že byly následně prakticky jediným důvodem, na němž prokurátor 25. září 1948 svou žalobu založil. A to i přesto, že poručík StB Jaroslav Matoušek, který Kalvodu zatýkal, vyšetřoval a pro kutnohorský krajský soud vypracoval i zprávu o údajné Kalvodově protistátní činnosti, uvádí i další přitěžující okolnosti proti zatčenému a ze tří zmíněných svědectví o schůzi uvádí pouze Huškovo, nikoli Švestkovo ani Hladíkovo (pravdě-

¹⁸ Například v říjnu 1947 uveřejnil v Rudém právu pod šifrou „šv“ několik článků na zemědělská témata, srov. např. *Dostaneme se konečně z džungle v naší distribuci?* Rudé právo, 3. října 1947, s. 3.; resp. *Za nepořádky a zpronevěry v JSČZ nese odpovědnost také dr. Suchý. Zneužití důvěry rolníků musí být přísně potrestáno.* Rudé právo, 10. října 1947, s. 3.; resp. *Jaký je postoj nár. soc. strany k JSČZ?* Rudé právo, 16. října 1947, s. 1. aj.

¹⁹ Libri Prohibiti, tamtéž, s. 1.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž.

podobně považoval výpověď vysokého funkcionáře akčního výboru národní fronty za dostačující) a nekonkrétně mluví o větším množství podobných schůzí: „V měsíci říjnu a listopadu 1947 na schůzích býv. příslušníků agrární strany vybízeli zemědělce k vytvoření hnutí proti vládě, podněcovali ku stávce atd. O této věci svědčí protokol Josefa Huška, krajského tajemníka akčního výboru národní fronty z Havlíčkova Brodu.“²² V závěrečném obžalovacím spisu, který ale vypracoval pro Krajský soud v Kutné Hoře prokurátor, není uvedena žádná jiná okolnost, svědčící o Kalvodově údajném porušení zákona, pouze ona účast na shromáždění rolníků, a ta není dokladována žádným jiným přímým či nepřímým důkazem než pouze třemi svědeckými výpověďmi: „Výpověďmi svědků Josefa Huška, Jana Hladíka, Oldřicha Švestky v souhlase s trestním oznámením jest prokázáno, že obviněný na podzim 1947 na schůzi v Chotěboři pobuřoval proti státu a jeho lidově-demokratické formě, vyzýval, aby od slov se přistoupilo k činům, navázalo spojení s jinými kraji, zejména s táborskem (sic), plzeňskem (sic) a královéhradeckem (sic), všichni se musí sjet v jeden den do Prahy a udělati tam pořádek. Vyzýval rolníky, aby se sdružili a připravili k akci proti vládě Klementa Gottwalda a poukazoval na řadu krajů, v nichž se prý zemědělci připravují ke stávkám. Vyhrožoval také tažením na Prahu. V jednání obviněného spočívá skutková podstata žalovaného přečinu a jest naň proto právem žalováno.“²³ Prokurátor také podle obžaloby jednoznačně počítal s osobní účastí a přímými svědeckými výpověďmi Huška, Hladíka a Švestky i při budoucím hlavním líčení: „Jako svědci budtež voláni Josef Hušek, Jan Hladík a Oldřich Švestka.“²⁴

Na viditelné důkazní nouzi, kdy kauza se nakonec týká jen jedné schůze a je opřena pouze o tři svědectví, logicky Kalvoda už před procesem založil obhajobu. V takzvaném průvodním návrhu k obžalobě vyzval Švestku a ostatní dva svědky ke zpřesnění údajů: „Podepsaný Josef Kalvoda uvádí, že důvody v žalobě uvedené, jsou založeny na mylných svědeckých výpovědích. Obviněný nemluvil vůbec na žádné veřejné schůzi zemědělců v Chotěboři na podzim r. 1947. Tudíž se ani nemohl dopustiti přečinu, z něhož je viňen (sic). Svědci, kteří jsou uvedeni v žalobě, nechť formulují přesně výroky tak,

²² Libri Prohibiti, fond Josef Kalvoda, svazek Veřejná politická činnost Československo, podsvazek Perzekuce v Československu, arch. j. 1/1.6 Dokumenty o zatčení a po zatčení Josefa Kalvody 1948, mimo složku: Dodatečná zpráva Oblastní úřadovny státní bezpečnosti v Kolíně ze dne 31. března 1948 ve věci Josefa Kalvody atd., 2 listy A4 (1 list originál, 1 list kopie), s. 1.

²³ Libri Prohibiti, fond Josef Kalvoda, svazek Veřejná politická činnost Československo, podsvazek Perzekuce v Československu, arch. j. 1/1.6 Dokumenty o zatčení a po zatčení Josefa Kalvody 1948, složka Obžalovací spis: Krajskému soudu v Kutné Hoře /Panu vyšetřujícímu soudci/ Spis obžalovací, pět listů A4 (jeden list originál, čtyři listy kopie), s. 2.

²⁴ Libri Prohibiti, tamtéž, s. 1.

jak byly doměle (sic) proneseny, uvedou přesné datum, kdy byly proneseny a kdo byl svolavatelem schůze.“²⁵

To, zda Josef Kalvoda na oné schůzi byl a jestli se vůbec uskutečnila, nebo zda zcela striktním odmítnutím své účasti pouze umně využil mezery v konstrukci žaloby, je nepodstatné. Jeho právem bylo proti totalitní justici hájit se jakýmkoli způsobem, a je zřejmé, že tak činil nejen obratně, ale i statečně. Na rozdíl od mnoha jiných, kteří tehdy stejně jako on stáli na straně žalovaných ve zjevně politických případech, měl nakonec Kalvoda štěstí.²⁶ 25. července 1948 byl propuštěn z vazby, orgány činné v trestním řízení v nových poúnorových poměrech zřejmě ještě nebyly dostatečně zkušené a jejich ostrážitost byla nepochybně nižší než v dalších letech. Datum hlavního líčení bylo stanoveno až na 10. listopadu téhož roku. Právě této doby Kalvoda využil, na začátek soudu nečekal a zvolil odchod do emigrace. Hlavní důvody objasňuje Jan Cholínský v Kalvodově životopise: „Několik týdnů před plánovaným soudním přelíčením se Kalvoda tajně sešel se zaměstnancem prokuratury v Kutné Hoře, který mu potvrdil, že jedinou šancí, jak uniknout uvěznění, je emigrace. Jeho rozhodnutí definitivně ovlivnila další zpráva: dva ze svědků, které uvedl ve své písemné obhajobě, se soudu dopředu omluvili, že jsou a budou nemocní. Z toho usoudil, že ani ostatní jím žádaní svědkové si nebudou chtít pálit prsty a že svědčit v jeho prospěch nepřijdou.“²⁷

Kalvodovi se odchod do exilu vydařil, žil nejprve v Západním Německu, pak v Norsku a od roku 1951 ve Spojených státech. Krátce po emigraci se zapojil do činnosti zahraničních křesťansko-demokratických organizací, společně se zmíněným Bohdanem Chudobou se opět setkává, a to ve vedení Křesťanskodemokratického hnutí, které dle Chudobových životopisců

²⁵ Libri Prohibiti, fond Josef Kalvoda, svazek Veřejná politická činnost Československo, podsvazek Perzekuce v Československu, arch. j. 1/1.6 Dokumenty o zatčení a po zatčení Josefa Kalvody 1948, mimo složku: Titl. Krajskému soudu v Kutné Hoře – Panu vyšetřujícímu soudci. – Průvodní návrh k obžalobě podané stát. zastupitelstvem v Kutné Hoře na Josefa Kalvodu, rolníka z Malče, okr. Chotěboř, ze dne 25. září 1948, pod č. sp. Tk × 1768, – 48, tři listy A4 (jeden list originál, dva listy kopie), s. 1.

²⁶ Ačkoliv jsou v obecném povědomí až padesátá léta považována za období největších zločinů komunistické strany, a to už proto, že v tomto období skutečně měla totalitní justice na svědomí největší počet obětí, politické procesy začaly bezprostředně po únoru 1948. Zajímavou ilustrativní statistiku právě z podzimu 1948 uváděl exilový historik Antonín Kratochvíl: jen na základě měsíčního vytěžování dvou dobových komunistických tiskovin – ústředního deníku Rudé právo a krajských novin KSČ v Brně Rovnost. Mezi 7. zářím a 8. říjnem 1948 uveřejnily tyto listy informace o čtyřiceti třech politických procesech, v nichž bylo odsouzeno za jediný měsíc 276 osob, z toho tři k trestu smrti. Srov. KRATOCHVIL, Antonín: *Žaluji*. 1. díl. *Stalinská justice v Československu*. Praha 1990, s. 23.

²⁷ CHOLÍNSKÝ, Jan: *Poutník Josef Kalvoda. Život a dílo historika a ideologa protikomunistického odboje v exilu*. Kladno 2002, s. 96.

Zdeňka Beneše a Milana Drápaly „...vystupuje jako alternativa k exilové ČSL a postupně se s ní zcela rozchází.“²⁸ Mnohem známější je Kalvodova akademická dráha. V USA absolvoval studia historie a politologie a po léta pak působil jako profesor na několika univerzitách. Po listopadu 1989 opakovaně navštívil Československo a Česko a zemřel roku 1999.

Důvody a bližší okolnosti Švestkovy participace na případu Josefa Kalvody z roku 1948 zůstávají poněkud nejasné. Účast pražského redaktora centrálního stranického deníku na místní akci sedláků v Chotěboři nejspíš souvisela jednak s tím, že Švestka před příchodem do Prahy žil a pracoval právě v tomto regionu a zároveň s tím, že zemědělství bylo jeho specializací. Jiné logické vysvětlení nelze ani z dochovaných archiválií, vztahujících se k přípravě procesu, spolehlivě dovodit. V rovině čistých spekulací pak jsou úvahy, jak by plánovaný soudní proces v období počínající komunistické totality dopadl, a nakolik by pouhá svědectví (včetně Švestkova) mohla zapříčinit případné Kalvodovo uvěznění. Nebo zda by soud v té době ještě mohl brát ústní výpovědi za hodnověrné v případě, že obžalovaný trvá na opaku (zda by tedy byla aplikována právní zásada „in dubio pro reo“). Díky Kalvodově úspěšnému útěku za hranice ale neměla výpověď redaktora Rudého práva v neprospěch mladého rolníka fatální následky. Je možné ji tak interpretovat pouze jako jeden z řady momentů ve Švestkově životě – možná vůbec první významný²⁹ – v nichž opakovaně osvědčoval své skutečně bytostné celoživotní komunistické přesvědčení. To, díky němuž jej o třicet pět let později, po jeho úmrtí v červnu 1983, označil jeho dlouholetý spolupracovník Jan Fojtík ve smuteční řeči při pohřbu za „...leninovce gottwaldovské ražby.“³⁰

²⁸ BENEŠ, Zdeněk – DRÁPALA, Milan: *Bohdan Chudoba. Na křížové výpravě dvacátým stoletím*. In: DRÁPALA, Milan (ed.): *Na ztracené vartě Západu*. Antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945–1948. Praha 2000, s. 422.

²⁹ Ještě před únorem 1948 se Švestka stal účastníkem jiného sporu – advokát Kamill Resler v roce 1947 žaloval Švestku za článek (ŠVESTKA, Oldřich: *Ohlas dne*. Rudé právo, 30. dubna 1947, s. 2), dehonestující Reslerovu práci při poválečných obhajobách lidí podezřelých z kolaborace s nacisty.

³⁰ *Rozloučení se soudruhem Oldřichem Švestkou*. Rudé právo, 15. června 1983, s. 1.

RESUMÉ

*ÚLOHA NOVINÁŘE OLDŘICHA ŠVESTKY V PŘÍPRAVĚ POLITICKÉHO PROCESU
PROTI ROLNÍKU JOSEFU KALVODOVI V ROCE 1948*

Studie přibližuje úlohu českého komunistického novináře a funkcionáře Oldřicha Švestky, známého jako dlouholetého šéfredaktora Rudého práva, nositele antireformních a prosovětských (po Srpnu 1968 prookupačních) názorů a signatáře tzv. zvacího dopisu, při přípravě politického soudního procesu proti zemědělci Josefu Kalvodovi krátce po únorovém převratu 1948. Švestka, jako tehdy ještě nepříteli známý, začínající novinář, bezpečnostním orgánům vylíčil průběh zemědělské schůze v Chotěboři z roku 1947. Na ní měl rolník a mládežnický funkcionář ČSL Josef Kalvoda vyzývat k odmítnutí linie ministerstva zemědělství, řízeného již tehdy KSČ. Výpověď Švestky, vedená jednoznačně v Kalvodův neprospěch, mající až denunciační charakter, spolu s prohlášeními dalších dvou údajných svědků, posloužila prokuratuře v Kutné hoře jako jediný důkaz údajné protizákonné činnosti Josefa Kalvody, na němž byla postavena obžaloba. Kalvoda strávil přes pět měsíců ve vazbě, před procesem byl propuštěn, čehož využil k úspěšnému pokusu o emigraci. Později se ve Spojených státech stal uznávaným historikem a pedagogem a dožil se i listopadu 1989.

Klíčová slova: Kalvoda, Josef (1923–1999), Švestka, Oldřich (1922–1983), Komunistická strana Československa, Československá strana lidová, Únor 1948, politické procesy, kolektivizace zemědělství, Rudé právo.

SUMMARY

*THE ROLE OF JOURNALIST OLDŘICH ŠVESTKA IN A PREPARATION
OF THE POTITICAL PROCESS AGAINST PEASANT JOSEF KALVODA IN 1948*

The study outlines the role of Czech Communist journalist and official Oldřich Švestka, famous such as a long time editor-in-chief of the Red Truth, a propagator of anti-reform and pro-Soviet (after August 1968 pro-occupation) opinions and a signatory of the so-called letter of invitation, during the trial against peasant Josef Kalvoda soon after the coup in February. Švestka, at that time a not very known journalist – just in the early-

stage of his career, described the safety authority what happened during the agricultural meeting in Chotěboř in 1947. At this meeting, peasant and youth official of the Czechoslovak People's Party Josef Kalvoda reputedly appealed for rejecting the line of the Ministry of Agriculture, governed already by the Communist Party of Czechoslovakia. The testimony of Švestka, which was not definitely led for Kalvoda's benefit and had an almost denunciation character, together with other statements of two alleged witnesses, was used by the prosecution in Kutná Hora such as the only evidence of an alleged illegal activity of Josef Kalvoda. Kalvoda spent more than five months in custody, was released before the trial which he used for successful emigration. Later, he was acknowledged as a very good historian and teacher in the USA and also lived to November 1989.

Key words: Kalvoda, Josef (1923–1999), Švestka, Oldřich (1922–1983), the Communist Party of Czechoslovakia, the Czechoslovak People's Party, February 1948, political processes, collectivization of agriculture, the Red Truth

Translated by Mgr. Hana Ferencová

PhDr. Jakub Železný
Redakce zpravodajství
Česká televize
Kavčí hory
140 70 Praha 4
Česká republika
jakub.zelezny@ceskatelevize.cz